

Landskap: *Helmar län*Upptecknat av: *P. G. Pettersson*Härad: *Sämsåra*Adress: *Sillhärda Helmar län*Socken: *Wissebyårda*Berättat av: *Engnid Klara Bagren*Uppteckningsår: *1932*Född år *1855* i *Kilppingsbo Wissebyårda*

Uppteckningen rör sig om berättett vid hällor.

Denna berättelse rör sig ike alenast om de i h. jättesprin-
gande hällarna som man skulle besöka denna högtids-
natten, *midvinteraftons* natt, det var frågan om
mycket mer som skulle avslöjas, utav vilkett
man skulle inhämta blommor, utav, man skulle
uti första hand uppvakta och bevaka bräkenblom-
mar som uti största hast knoppades och slog ut sin
härliga roseinfärgade och parfymdoftande blomma
som upplöste hela luften med den allra finaste och
småfylla doft som spred sig till dessa jättesprin-
gande hällor under en kort stund mellan kl. 11 och
12, på denna högtidsnatt, och förvandlade vattne till vin.

BANDRE TILFÖRLITLIGT

Bräkenblomman
bräken; vatten
blei vin.

d. v. s. dät va ett jäpansligt yör för dän som skulle upp-
följa dätta uppdrag under dänna typta timma mellan elva
oh tolv på dänna högtidsnatten, dät var ett spännande
ögonblick för dän som bevakade kristiana, dät man höll
lade bräkenblomman, dät var dät samma som kristi-
madars, jungfru marias blomma, som uti våra tider står
uti nära beröring med natten drötning, vilken har
samma egenskap med sina blommar, som har något
mer livslängd, bräkenblommans knapp bildades, slog ut
oh föllt av på mindre än en minut, så stod åter brä-
kenne dät åter blott oh burt som före dänna händelsen,
dät hände mellan kl. elva oh tolv på natten män vil-
ken minut dät inträffade dät visste man intet, oh där-
för måste man vara på vacht medt uppe i skogen i
blan bräkennen, för att uti samma ögonblick gripa
en blomma, för än dän förvar från deras isyn
lyskades dät att gripa en sådan oh förvara dän för dät.

MINDRE TILLFÖRLITLIGT

till kristi hemmelfärdsdag, följande är man skalle och i smygd
samt infinna sig vid dän hälla man hade på förhand
utvätt och som låg uti tydlig riktning om bräkenfältet
man måste och ha beräkning på att man icke hade allt
för långt avstånd mellan bräkenfältet och hälla, så att
man kunde uppnå hällan före kl. tolv på sagda natt,
för vi precis på slagett tolv var vattneitt förvandlat
till vin, och dän som då hade dänna kristiona i hand kan
hade smaka på vattneitt som vid dätta ögonblick var
vin. hur många som var församlade vid hällan, hade
icke någon smaka på hällans innehåll vid dänna
tid, utan endast dän som hade lyckats bliva inneha-
vare av dänna heliga blomman, de övriga som hade
samlats kring hällan hade endast se på och i övrigt
göra sina offerkast med olika föremål som färfäddar
nas sed var, som bestod uti slantar, silvvarshedar, ringar,
smycken, dyrbara pärlor, horshildar, och kristibildar.

TILLFÖRLITLIGT

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVFörbändare av
Bleketskap genom
Kälsdrickning.

6

MINDRE TILLFÖRLITLIGT

man skulle besöka en och samma hälla nio år på sträsk
varje midrammaraftons natt och offra en sam varje gång
mån ingen sak fick vara till de föregående, alltså olikad
värdeföremål för varje gång, efter det nionde besöket kom
man till den blåkåpa man önskade sig nämligen ve-
tenskapen om hur allt skulle gestalta sig och vad som
skulle hända inom hans förmål under det hammande
i det, denna vetenskap varade endast ett år om sändar.
d.v.s. man måste förnya sina besök varje år och göra
sina offerkast för att få förnyad blåkåpa för varje år,
mån så var det icke för den som hade hannat gripa den
helig bräkenblomman, han kunde smaka på vattnet
som händes som det allra finesta och bästa vin, vilket
man trodde på att hava likhet med det vin som
jesus utdelade till sina lärjungar den natt han
instiftade nattvarden, ja man skulle icke endast smaka
på vinet uti hällan, man skulle också taga en liten

del av dät uti ett lebrus, däri man skulle lägga nede dän
 fångade bräkenblommar, därunder dän skulle förvaras till
 kristi hemmelfärdsdag, då man skulle dricka ur vinett
 som hade varit hållans friska vatten, samt med dän
 heliga jungfru blomma som vid dätta tillfälle varit
 förvarad till vin, efter att man hade druckit dät
 vin med bräkenblomma uti vart man plom och viste
 att hanna förut säga allt som skulle hända mänskhanna
 under sin livstid både uti värsligt och andeligt hänse-
 ende tagett, män man honyorde aldrig mänskhans öden
 utan att man blev tillfrågad där om, och förestod dät
 däm mycket svära fall honyorde man däm icke där
 om, till hållarna gick man alltid ensam till att bönja
 med, man honyorde icke för någon att man ämnade
 sig till att göra besök där, icke för sin egen mäte eller
 sin barn, dät skulle ske uti ländam, under färden
 dit träffade man många hamratar, män man undflydote —

att tala till varandra, man höll sig absolut oöfönd
 för sina närmaste och sina bästa vänner, ingen tillstod
 vad ärendet man var ute för uti natten, tysta timma
 män vid källan träffades man ju, och här skulle man
 göra sina offerkast med olika föremål och olika vä
 signelserop där stora högtidsdagen till ära, här syngde
 man och spelade under denna midnattens tysta timma
 alla medförde ett härl som man hade taga vatten uti
 till att två av sina syndar med som man hade samlat
 under det gångna året, dätt vattnett skulle tändas
 ut 20 steg nor om källan, för att icke röra denna
 källans vatten, denna plats skulle utses av den ält
 försenen blan dem som införsett sig på platsen
 och som hade gjort de flästa besöken vid samma källa,
 detta vatten man skulle två sig uti fisk tagas straxt
 efter bl två då källans vatten hade fått sin van
 ligen blara färg och friska smak som under vardagligt förhållande

en sådan hålla skulle vara bekägen uti sydlig riktning
vattentillförslen genom ådror o d måste komma från söder.
avloppet från hållan under stail "rinnande gång" måste
passera uti nordlig riktning, detta vatten var bratt till
att bota vissa sjukdommar med, då det hade passerat
en sträcka på 300 alnar från hållan i nordlig riktning.
även var detta från hållan rinnande vatten använd
bart till att göra sina vådnärningar skada med, ge-
nom särskilta trollkonstar, man kunde ställa mag-
plåga diare på sina vränner till blare blodett gik
ifrån däm, man földe en flaskan med anföring och
lade dän utan förseglad uti dän åt norr rinnande
strömmen från hållan, med öppningen i flaskan
mot strömmen, så länge där fanns något träch kvar
uti flaskan till allt var utspoladt av strömmen, fik dän
tillämnade ha sin magplåga, män det hade ingen annan
värk ställa än dän som hade besökt hållan nio gånger; —

TILLFÖRLITLIGT

Källan
användt för att
göra skada.

Yms.
S. Mörte hd
Brissegården 1932

Upph. P. G. Pettersen
12es. Torjild Moynen 3441
f. 1853.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

9

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

19

Gå till källan
österfjärn.

Då man skulle besöka en sådan hälla måste man ställa
sina steg så att man alltid kom medals som våra förfä-
ders sade: "dät är från östar," hur man hade sina koplat-
ser uti norr-södar, eller västar, så måste man ställa dän
första riktningen mot östar för att komma därifrån
för att icke möta hinder och obehag genom att råha mot
troll och spömen, samt med andra spö och skogsvän som
även var ute på promenad dän natten för att besöka
spöstränder och trollbägg, ty även dessa varelser hade sina
nöjestillställningar dän natten, och de människor som kom
uti deras riktning råha då illa ut för dessa väsen såframt
man icke hade på sig de skyddsmedel som förbrades för
att gå klor för sådana väsen, ty dessa varelser dröpa
di tre vådastriker dän högtidsnatten, och människor-
na endast ett och dät var östar eller medals, och un-
der alla förhållanden hade man alldrig komma till
en sådan hälla skälla från annat vådastriker, ty man fant icke
hållan.

Österfjärn.
TILLFÖRLITLIGT

vid soluppgången skulle alla fästligheter vara slut vid
hällarna och dät enda som lemnades på platsen va de
bransar och blammar man hade tagett med sig för att
fryda hällans beryslutning och de övriga hällarna runt
om dän samma, om tre dagar däråftår var även dätta
undandräkt av hällornas härshare som våra förfäder
hållade drakhången. ty dänne inderid samlade upp alla
offarhast, d. v. s. allt vad mänisharna offrade uti såda-
na hällor, dätta uppsamladett ägde som Tomasnatten
dä gordes hällarna rena och allt vad mänisharna ha-
de offrat flahades bort och hällarna renyades
från all sorge och smär som hammet i beväring
med hällarna under dät gångna året, våra för-
fäder var flitna till att offra uti sådana hällor
ty de trodde på att dätta rikligare man offrade dätta
rikare blev man, och dätta större medgang skulle man
få uti gengäld av drakhången som var härshare övar hällarna. —

Drakhången,
Pellornas hirsten

de hållar man brukade besöka på denna nämnda rätt
 var sådana som hade hammet till utan människornas
 tillgång och arbete. Våra förfäder benämnde dessa hållar
 uti ett gemensamt namn för självspringande hållar
 därför att man visste icke någon upphämt på dem
 då de fannets till från långt norrnen och avlägsna
 tider tillbaka. Det var under gamla flydda tider
 då våra förfäder icke ännu hade lärt sig
 brunnar anlita. Man sådana hållar till att taga
 sitt kuskälvatten uti det var alltid blott och ren
 smakande. Det var de tider då man hämtade sitt
 vatten uti sin vattensäckar. Dessa säckar var till
 väskade av råläder samt vattentätta något
 spetsformiga vida i botten och strutformiga
 uppåt med ett stort lädersnöre till att samman-
 draga struten med. Man bar dessa säckar på sin
 rygg. Dem som hade långt till hållan så såg man

ANDRE TILLFÖRLITLIGT

Västmanländsk
 ring i hållor.

VÄRDRE
TILLFÖRLITLIGT

här är
bilden
på en
vattenkanna
Lagakällan.

efter brälvatten då band man samman två sidor
na så har och hängde övar hästryggen, sidana allmän
na hållor där man tog vatten uti behöpte man i ke
midssommarnatten dessa hållor kallades allmänningar,
därför att alla hade fri tillgång att taga vatten ur
där till sitt husliga behov. Vidare självyrda
hållor finnes ännu många kvar inom vårt land
uti vår omgivning finnes en urnens gammal hålla
som flera församlingar tar sitt brälvatten uti denna
hålla här namnet skogshållan, men har under
våra förfäders tid här burit namnet bysmäl
lan, därför att det alltid brann gus övar där
så snart markrett föll på, alla sidana hållor
har sin särskilda värd som visar sig uti
olika ställningar och syna, och förklarar sida
na synas vid en del hållor ännu i våra
dagar varje hålla har sina särskilda namn.

Finland
Län
Vinnspår

med. 1902

3441

Appt. 23. Oktober 13
Bor A. H. Högren

23. 1853

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Swanteållan.

14

svanteållan är belägen i närheten av silthärda byrha
och hålles ännu vid gott skick, denna målla hade man
får vana att samlas vid under vara sista förfädars
tid att samlas ombin med sina medfärda brännings
flaskor, här var två haffaromätt festgärda i bärgett
med små budyar, här skulle man dricka hälsobon
på guldagsrottan så att man skulle vara frisk hela
året, d. v. s. sammankladd att brännvin och mållvatten
till man varit berusade, och därför bar mållan dät
namnett fälle mållan intill denna dag, bärgamållan
som är belägen inom skunnämala silthärda socken
hålles för helig av de gamla som ännu lever och berö
hes ofta av gamlingar för att ur dän få sig ett glas
mållvatten i tro på att dät skall förlängda deras
livstid, ty dät var våra förfädars tro vilken ännu
efterlever, denna målla har under våra förfädars tid
varit samlingsplats och offermålla under våra förfädars tid.

RE TILLFÖRLITLIGT

Bergamållan.

dät är att märka att alla sådana hållor har sin upp-
rennelse vid foten av någon bäryhåll där vattneff
hammar från jordens innandäme och är alltid lika uti
sitt tillflöde såväl under sommarens varma period som
under vintrens stora tillflöden, under vintren har
däta vatten någon varmesgrad uti sin temperetur
så att dät fryr ihå vid de högste kylgradar, och under
sommaren därimot är dät fritt och friskt och håller
sig alltid på nålfonten sådana självspringande hål
lor har endast en arlopsarm som uti alla fjärra fall
vittar it varden och just dätta var att våra förfäder
satte sin stora och angygliga tro till dessa hållor för
att dät nordrennande vatten kunde man utföra
alla möjliga trollkonster med uti både gott och ont
dä samma vatten och så ham i dinäskt utur jorden
man besökte dessa hållor även på andra högtids-
nätter men dät enstaka pärsoner i trollkonstens väg.

om tro på hälsoägd ayörrelse vid dessa mällar,
Trefaldighetskyrkans natt, mellan kl. 12, och 1 - var
dät en stor tras dag för våra färfäddar till att
besöka en sådan källa. Dv s. för sådana som hade
uti sin förmely någon brömsling av skilda
slag, eller barn som var befrögade av skirva, var de
magda med utslag, sasom böldar, skalle, och skarr, och
manga andra brämpor, som man trodde att onda mä-
niskor hade lagt där på, alla sådana sjukdammor
skulle man såha bot för denna natt vid en sådan
källa, då man använde dess vatten med beakning på
behörigt sätt, män icke på egen hand, man måste ha
en gammal mällbesökare som var något trollmansträrlig,
och i många fall gjorde dät åt, män dät beordde
nog på den starka folktron på allt sådant, som
våra färfäddar var uti god beaktningstas, säger
ingrid Mayra bogren, med häghand, på fantasi och tro på då; —

Sm.
F. Möre hd
Vissebyärda bn 1932

3441 LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

16

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

17

Veckeskällan.

Enam vissebyärda församling i oddens by och ägor
var en stor källa och källorägarens källa, med
namnet näshälsan, det namnet var källan där
för att där låg endast några alnar från stranden
av där s.h. Myrbygård. Det var en mycket stor
spåtsprungande källa som hade sin utgångspunkt från
där s.h. gastakärrigt eller gastakollen, denna källa be-
des igen för ett örtal år sedan, därför att ett äldre
par hade sökt döden i det där, ja man trodde så, då
man fan där, män gamten jämsa som vieste mer
än andra kan fastslå att näshen hade dränkt där
för att de hade kommit dit på olaglig för att söka
tur i sitt påtänkta vänterhus, för så då var näshens
källa, så kan i strömmanen spelade vid där källan
före soluppgången alla stora högtidsdagar och i all
synnerhet midnattsmorgnens morgon och älvanna
var då samlade till dans och lek framför källan.

Taland
MINORE TILLFÖRLITLIGT

Älvenas dans
vid källan.

för så dät var så att alla mänskliga besökare måste
vara borta från en sådan hälla senast kl tre på
morgnonen, då skulle andra varelser samlas bring
hällarna, ja skogens i självas fördolda varelser, för
så då var dät deras tid till att ha en nägerstund ut-
salluppgängen, i då skulle alla andra människor vara
hemma vid sina middamarstängar i dansa bring
dän i några timmar under solens uppgång, jag ska
saga att våra förfäder hade mycket att bestyra med
vid dän högtiden, trevna d hälla i brastar skulle
inhämtas vid dän klyen så dät räkte för hela året,
gick man ensam tyrt och slutet till hällarna, så var
man så mycket gladare när man gick därifrån
dä var man stora trappar med spel och sång och
gamla sagoberättelser från flyddade tider, och däråfter
dars bring dän bekransade middamarstängen, och
sedan nägen uti de stora lövsalarna man ordnatt dagen före.

Mund
TILLFÖRLITLIGT

Lund.
S. Näre 18
Disseljö 1932

Uppf. P. G. Pettersson
Ber. Torgild Mayjar 3441
f. 1853.

LUNDS UNIVERSITETS 18
FOLKMINNESARKIV

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

19

Enligt
sammankallat.

MINRE
TILLFÖRLITLIGT

där skulle man supa och fästa om riktigt, till fram
på dagen, då man äter samledes, och bildade ett stort
fäbys för att besöka närmaste by för att där ta det
första sammankallat för året, även här hade man
spel och sång, där man instämde allasammans, vid klara
hållans vatten, där man mad och hälla för, där skall man
samla krafter så det räcker för ett år, o.s.v.
efter badningen togade man åter hem då skulle dän s.b.
beadpittan, det var dän som fram sist ut badett och i klä-
darna bestå ett stap brännvin, samt äntoa stängen
och ta ned dän övarsta bransen för att visa att han
var lika sig som de övriga, och härmed itarhallade
man dän fula titellen Han fick för sin stöhet i
beadett, och däråfter fastsatte man med dän kvin-
maystängen, samt många andra lekar som färdman
uti stor skola under våra färfärdars tid, för så man
hade ju samlat hälla och krafter vid de självsjunga hållarna.

hur och när man besökte andra rättdrag? Det låg och så uti våra förfäders inträde att besöka andra rättdrag än hållar, man även dätta hade sina särskilda egenskaper med sig för däm som gisten. dade att på hänsat och vetenskap om mer än andra människor. män för dessa besöken var icke några särskilda tider eller högtidsdagar utvalda. Dätta hade upprättas varje vecka, hvarligen tisdags och fredagsnätter. Dessa besöksplatser var vid havet, vatten. d. s. s. där två strömdrag harsade varandra på sådana platser kom man uti beväring med saten spält, och hade icke komma uti värk ställighet utan att man hade bestämt sig för att på vissa villkor, och för vissa hantningar, vissa broftar, eller förmögenhet helt eller genom undantag sätta sig till dän lede, så t. ex. om man ville lära sig att spela måste man byta violar med saten, som i förhand beskrivett är

TILLFÖRLITLIGT

Besök vid
Korsvatten,
möte med
Saten.

då man måste besöka samma plats tre gånger för
 än man kom på dät blar med hanthapen, samma
 förhållande var dät med dän som vill komma
 uti besittning av ävornaturliga krafter, måste
 och så göra sin resit på en sådan plats tre gånger
 för att komma med den påregnande den tredje gången
 sikna på dät hantracht som uppyardes däm i
 mellan, att man skulle tillhåra satan antingen för
 en viss tid eller också för alltid, dän som sålde sig
 för ägodelar fick icke als någon moddrangar mäd
 tiden als, en sådan pörsen blev tilldelad hantracht
 och wartsmanthom och fick sin spiritus såsom dra
 he, och harmed var afären uppyard, och pörsanen
 i fråga tillhörde den lede med spöl och anda
 helt och hållet för både tid och ewighet, och några
 förändringar kunde alldrig ske, man fick en viss tid i
 anspråk och äftar dän tiden tog satan dän blev levande.

MINORE TILFÖRLITLIGT

Småland
Västerviks län.

uppt. av P. L. Petersson
ber av Jämsjö 1932
3441
Gullerup

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Reining från
synderna vid
en källa

INDRE TILLFÖRLITLIGT

Midsummaroff
och påskutlös
till julbrödet.

man sådant kunde ike uträttas vid så kallade käll-
so eller offärsmattor, därå källor kall värna förfäder
för heliga platser där man även kunde avbedja sina
syndor på vissa dagar och vissa tider på dygnet, så
som på långfredagsmorgon tog man med sig en tär-
nebrans och lade ned vid källan, lade sig på knä
mot källans språng och läste sina böner och behän-
de sina brott tog vatten ur källan och tvättade sig
slog ut det uti det mot norr rennande vattne, och
trödde sig därmed ha fått sina syndor förlåtna,
och gick hem med ett lättat samvete,
(ur sådana källor tog husvärdarna tre ynfria vat-
ten därmeldagen vid spålvä soluppgången, och för-
värade till midsummarlagen för att blanda uti
midsummarlaggen man samlade upp på ängarna
i det våta graset med blutar då man gick hem
får besök till sådana spålväspringande offärsmattor.

Länna dagg som man kallade vimmardagg tvättade
 man ur vid hemkomsten och blandade samman
 med offervattne som sedan tillattes med mjöl och
 förvarades däruti till jul då man skulle ta det uti
 brödet för att blanda uti julkakett då man skulle
 till att laga till julkbrödet, för si det var så att våra
 förfäder hade för sed att baka så mycket bröd att
 det skulle räcka till vårsfredagen, och till dätta
 brö som skulle hålla sig mycket och friskt från mö-
 gel smäste man bara av den tillätningen utav
 offervatten och midrammarsdag, "vimmardagg"
 det var ju en lång tid att kunna rädda brö-
 det för den rike mannen som våra förfäder
 kallade möglett uti sitt bröd, det var ju en
 tid på omkring tre månader, män tack vare
 vattne från offerakällen och vimmardaggen
 från midrammarsnatten, det var det rätta skyddet.

Småland
Skåra
Västergöt
1932

3441

1853

1853

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Det nyfödda
barnet bades i
offervatten.

MINORE TILFÖRLITLIGT

man si offervattne var ännu till mera nöta
än si, varje kvinna kvinna skaffade hem sig
offervatten till sin nedhamst, dät skulle hon sjä
på egen hand och skulle värkställas på en fredags-
natt, dät skulle förvaras uti hemmet för datt
för andra människor till guds ära för havande
skapett, till dän dag och stund då dät skulle tagas
i bruk för att fästa gängen bada dät nyfödda
barnett uti datta välugnade och kraftiga vatten
dät skulle säpa för liften och all annan brunn-
heter, om barnett blev sjuk och behövde ställas un-
der nåddar måste man ha dät helig offervattne,
samma förhållande var dät då någon dag då skulle
man skaffa livsvatten från en sådan offervatten, d v
till att bada eller tvätta lifvet uti för sista gän-
gen, si då skulle man ha i tvätta lifvet med för
att ingen ond ande skulle ha någon makt öfver dän

Livsvatten
från en
offervatten.

BRAN

3441

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

25

Liköskattens
användning.

ANDRE TILLFÖRLITLIGT

döde så länge dän lig avar jord, i si dätta lik-
vatten dā va nåtlett till myskett ska ya dā säga
ya si dā tog man väl vara på, för si dā hande
man bota shervan mād, i även en del slaganfall,
i massel has små barn, si man skulle tvätta dām
mād dā på både ny i ned, i man skulle giva
dām in av dā vattnett nio gånger på ny i ne,
tre droppar åt gången under tre dygn vid varje
ombyt, i si man hade såhant för sig att dāt
skulle hjälpa, ya si dā var föräddarnas starka
tro på allt sådant, som gjorde hela bansten på
dän tiden, i yaq ska säga att dāt var något
helt underligt med dāssa självspringande heli-
ga offrahällor, för si våra föräddar hande
utföra rektiga underverk med sina besök
vid dāssa hällor och dāt vatten som hämtades
därifrån på sina bestämda tider och dagar.

På ett, vid vilken tid? sådana allmänna besök föri-
 ham uti huvudsak midnattensnattens natt då alla skulle
 besöka sådana hållor för var och en uti sin avsikt
 till framtiden för sin framtid som uti denna tids-
 ning är bekräft. även trofaldighetsnatten gjorde be-
 sök av enstaka församlingar som hade sina avsikter
 på trollkonsten med att denna natt hämta vatten
 som skulle användas till att göra sina mähmäni-
 skar skada, eller nöta med. Dessa besök var icke
 allmänna, och tillätna, man kallades av våra
 förfäder tyvbesök, och förham icke av några
 andra än de trollgalebar och trollmävringar som
 gjorde lätta för att föröka sin trollkonst, ty
 denna natten fanns andevärdens väsen uti omlopp
 vid öppna hållorna och sådana mäniskor som stod
 uti nära bevakning med dessa väsen, fick här inhämta
 mera konst uti sin trollkonst på den natten, —

så var dät bristi himmelfärddag, som på nist sätt även
 var en allmän besöknatt för sina vissa ändamål, "se beskrivningen"
 och så i öfrigt var dät av särskilta kvinnor brudligt att
 besöka källor och affärshållor varje fredagsnatt för att
 uträtta vissa nättliga ärenden, undantagandes då gång
 då julaftron inföll på fredagen då var dät iske för män
 niska att göra besök på dessa platser, då var dät ba
 mass som gjorde sina besök vid dessa källor för att vattna
 sina böcker och bondar, samt till att njåv förpriska sig
 för än han vände resan mot jensalåm, efter dät hårda
 yaktarbetet med att smita och förgöra alla troll, skogsmar,
 spöcker, och för övrigt alla spö och skogsvä som hade
 uti hans väg, och som vara för människornas skada,
 benämning på dessa hållor var som härivan är bekyt
 olita nam uti privat hänseende, män uti teoretisk hän
 seende hade hållorna nam efter folktrons egen fantasi
 så som, källorhålla, salighetshålla, källbräydgårds hålla,

DE TILLFÖRLITLIGT

Småland. S. Skrä, Västergården
nytt 1932

3441

P. G. Pettersson Halmjö
ber om Anders Petersson 1894
f. 1853

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

28

lychomålta, där man skulle hämta vatten att dricka och
att två sig uti, på ungfru maria bebildelsdagen, för att
få tur och lycka med alla sina företag under sin framtids
levnad. Detta exempel ankom endast på de ogifta damar-
nas lott som skulle under natten uti kändom och ensamhet
besöka sådana hållar för att ur då på sig en dröck och
två sig, dät har talats om blar våra förfär att ungfru
maria visade sig med ängelen gabriell vid sin sida
dä dät var någon sen och oöflädhad ang hvarna
som uppträdde vid en sådan hålla under nattens typta
timmar, och försäkrade henne om sin stora tur och
lycka under sin livstid, för sin oöflädhade fram-
hets skold. Däremot angvarbarnas besök inträffade på
natten före mikaëlsdagen som skulle vara deras lycka-
dag, här skulle däm få ta måd då heliga mikaëll
som icke visade sig för däm, män talade till däm och
lät däm veta sin framtids väl och ve i fortälvningen.

Småland
S. Mörre
Vinsjöfjärde 1902

3441

28

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

29

alla beröta vid dessa mällor hade var och dag för människorna
sitt riktiga värde och önskemål att uppfatta och var ingen
dag för mer än den andse i så fall, skillnaden på dagarna
bestod uti vattnets kraft på olika dagar, för olika ytor
och ändamål för människorna som trodde på
där var midnattsnatten den främsta och enastän-
ende fram för alla de övriga under hela året om,
hur vatten smakade? ur 1 h. hållsmällor smakade
vatten något blåmaktigt och hade en matt blå-
iskt utseende, detta vatten brukades till att boka
med som beskrivett är här i van, blaraläymällor
var sådana som var kristallklart vatten uti och
hade icke als någon smak, män var alltid friskt
vid alla årstiderna detta vatten gagnades uti för
meljarna till huskälsvatten, och förllades ofta i länge
vägsträcker på angivet sätt av de påssanar som
boddde mycket avläst från dessa klara mällor.

Vattnets smak.

uti hållbrägda järelsens hållor hade vattnett en något
sötachtig smak såsom en bismak av stensöt eller byäsm-
lave. denna smak innehöll vattnett under de tre månader
na. april, may, juni, varefter dät bytte om och fick en
bismak av något surt, under juli, augusti, september, och
oktobar, varefter dät var klart och rensmakande di
övriga månaderna under året. under den tid då
vattnett innehade den sötachtiga smaken skulle di
givande kvinnor dricka av detta vattnett varje
morgon för att dion skulle få en söt smak samt uti
öfrigt medföra hälsa och bröftar åt dät späda bar-
nett. under den tid då vattnett innehöll sin sur-
achtiga smak, hämtade man utav dät till de män-
skar som hade dålig synförmåga på sina ögon, då
man badade deras ögon för varje dag med dät vattnett
dät förstärkte synförmågan betydligt för dem som
hade dåliga ögon och svag syn, en del blev helt återställda. —

INDRE TILLFÖRLITLIGT

alla dessa hållor som vära förfläddar besökte fick icke
bara mer än en arm och avlappnåna. dåna nåna
måste gå mot norden, vattenets ursprungliga upphovst
måste vara från foten av ett berg, som ännu antyft
är, dan hålla som hade fler avlappnåmar var till intet
nättig för andra än dämål än för dyrens vatten-
behov, och kallades yment för kreaturshållor och låg
fritt och tillgängliga för alla sortars kreatur, men de
övriga hållorna var inhägnade och avstängda
från det allmänna, så att icke något orent hande
framman uti beröring med dessa hållor.

dän lämpliga och beaktanda besökstiden vid hållorna
var de två midnattstimmarna midnatt och natten, de
övriga besöken väntades mellan kl. ett, och tre på
nätterna eller i redel före solens uppgång, alla besö-
kare måste iakttaga detta utom de havande kvinnor
de hade sin besökstid efter solens uppgång.

frågan 2. gik man eller icke till hällan?
 man gick alldeles ensam till hällan, män man och hustru
 gjorde sällskap, man förhållt sig under all tyngnad och där
 ene maken talade icke all till den andre under
 färden till hällan, om man bodde i norr, söder eller
 väster, måste man ställa sina steg så att man alltid
 kom till hällan från öster dät var medels, att
 komma till hällan motsols gick på inga villkor
 ty man träffade då alldeles hällan, hur väl man
 visste vad den var belägen, något andra väsen
 styrde stegen på ett helt annat håll för den gå-
 ende, den som påtyde medtols kom alltid rätt om
 man dock var ohän vid vägen, många gick
 parera mycket långa vägräcker för att kom-
 ma rätt och medtols till sådana hällor, man
 gick alltså gå långt tillbaka där som hade sin
 hemvist uti ett annat väderstreck för att komma medtols. —

3441

man fick icke als hålla på någon vare sig människor
 eller andeväsen, vilkett man ofta var uttalt för, gode
 man dät fram man aldrig till dän efterlöslig hållan
 inte fick man blivva rädd för sådana väsen som ofta
 visade sig för människorna under dän natten på de-
 ras promenad, blev man rädd blev man sjuk och
 föll uti vanmacht så att man förmädde icke fram-
 ma längre än där man var och där blev man lig-
 gande till solen fram upp på hemlavatruett då man
 itaofisk sina brafter så att man kunde taga sig
 hem utan att hava besökt hållan. sjukdammen va-
 rade till någon gav honom att dricka utav hållans
 vatten som man hade hämtat ur dän midnattar
 natten, annars fick man under alla förhållanden
 behålla sin sjukdom till nånne dygnet då man
 blev föt återsteld, man blev s.k. liten, gastakra-
 madd, eller tamma-stagen, eller räddade ut för villapåskött. osv.

dansen bring maytungen tog sin bärgan hlt. tre på efter-
medagen midnattskrafton och fortsatte till hlt. nio där
äftar tog man paus och beredde sig till hvällbesök. Sam-
företogs vid tid som fördrades för dan respäktiva väg-
tungen, man skulle vara på platsen vid hvällan
hlt. älv för vissa ändamål, och senast hlt. tolv där
natten om man skulle deltaga uti de allmänna nö-
jen. hemfärden företogs därimot hur som helst
uti ställe och merder följande allt efter behag män
man skulle iakttaga samma riktning som man
beträdde då man gick till hvällan, att taga någ-
ra nya vägar till sina hem förarsakade att
dät fram tillkommer uti deras väg så att man
sakade icke till sina bostäder. dätta var för
knippatt mäd de skogsrä som fram uti deras väg
säsam skogsruan, ädvan, skogsganten och män-
ga andra skogsändar som varit rårar där natten.

Sm.
Möre
isrefjärdar
1932

Uppf. P. G. Pettersson, Holmsjö
förf. Ingrid Kajsa Mogren
f. 1853 i Gullebo p. n.

3441

34

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

35

några eldar förbrann i hem på gårdarna eller vid maystän-
gen i hem vid middammar, men däremot vid offarkällarna
tändes upp soten bål brinn dessa dansade man efter ma-
siken från något belysning, där gjorde man sig glä-
da med musik och sång samt berättelser från svan-
na tider, om de avlidna föräldrar seder och bruk un-
der sin livstid, maystängen, källarna, och middammar-
dagen samt middamararbetet, hade sammanhängande
all berättelse om varandra på så sätt att det ena före-
tagit avlöste det andra från middammaraftens mor-
gon då man började att smycka maystängen med
kransar, blommor, och grönt av allhanda lags växter
som till att göra dansplan fin och pottrader till dansen
skulle trädas fram åt tretiden på eftermiddagen, vid
niotiden upplöstes dansen för att åter tagit sin bör-
jan fram på eftermiddagen, middammardagen, efter
det att det allmänna arbetet i öppen sjö var väckstätt.

MINORE TILLFÖRLITLIGT

då fortbätt man med dansen till halv-tolv på den natten
 i då avslutades hela förtligheten med festlighetströng, som
 avslutades ett handratal skott som åtföljdes med en mängd
 hvararop för förtlighetarna på alla ställena man hade be-
 sökt, ja dät var hällbesökett i smärningen vid källan,
 ja så då var då var och ens sköldighet till att ta nå-
 tin med dät sig dit för att pryda mäd, män så dät var
 i allra största tyrtket, för så man fick icke tala om
 för någon att man ämnade sig till någon källa, en-
 dast maktas i mellan fick man dät och göra sällskap
 dit, för så dät skulle gå på smyg, träfftes man under vä-
 gen dit så källade man inte eller på annat sätt ta-
 lade till varandra om dät så var deras bästa vänner
 man skulle komma dit alldeles som omända, för så
 da var inte hälligt till att förmanna uti var änen-
 de man var ute i gish, män nog hade man mäd
 sig nogott som skulle vara till att pryda källan mäd.

MINRE TILLFÖRLITLIGT

 Pryssende
 av källan

sasam löv, blammar, i kransar av olika slag som man uti
 töthet hade lagat i ordning, dät huruadahliga man skaf-
 fade sig i blomstarräng var yungfru maria hand i dito to
 "dallreggräs" samt dän stora gula midtammarsblomman, man
 kallade hvisti ängsros, ja si dänna blammar var de förnämliga
 i ficka inte fattas, hvarlarna hade med sig trehlyngiga
 stängar som sattes ned runt hällan, i här hangde hvarnarna
 upp sina kransar i blammar di hade haft med sig, i
 för övrigt småhades hällarna runt om hela strandkanten
 med blammar i grönt, män allt skulle vara utav sk,
 självplanteradt i villda växtar, i alla besökare ytades åt
 vad dänna utstyrel med vad man hade med sig,
 hur allt dätta ham omdan i blev barträmt, i rim som
 rönsade upp hällarna vet man inte med bestämdhet,
 män mänisharna gjorde dät inte, för si dän var förbyu
 dett därför att man inte skulle röbba de offarkast man
 hade nedlagt uti hällan, se föregående beskrivning.

däna sed upprepades varje år. av sitt vådarehens förhållande
med torra eller nederbörd, ty sådana håller bibehållt all-
tid samma vattenstånd såväl under hårda torrperioder som
under den mest svåraste nederbörd.

Frågan för vilken sedvänjor? är redan besvaradt, se till be-
var och en hvarlig pårsan hade matvaror med sig av
skilda slag, och i hvarudsak midsommarsprankarna som var
beredd av risgröns söt mygöl, hvarmyöl, och byårklar, samt
gastemysan som bryddas, och i övrigt de asyade bollarna
samt med brynnat som icke fick fattas uti maträcken.
hvarla hade med sig de dricksvaror som gagnades vid
midsommarskålen, nämligen brännvin och midsommars-
glogg, som var beredd av hemmakränd sprit, byårklava,
kränd humin, och stenötrot, detta var under våra för-
fäders tid en gängbar och mycket värmande dryck,
ja fullständigt en barmade framtidsdryck, då
var på samma gång mycket resande och samsig.

Naturar vid
midsommar.

TILLFÖRLITLIGT

3441

hur många samlades vid Mälsan? ja dät var inte något
bestämt antal pänsonar dät visle man icke av för än
tiden var inne för si allt gick tätt till väga till att alla
blev samlade, dät kunde vara ända till ett hundratal
ja även mer, och även mindre, ey hallas förs dät någon
äldersgräns, alla hade lika rätt och var lika välkomna
till samkvämet, undanta dock för barn som icke als
fick delta, uti sådana samkväm inom några områden,
tiden för uppehållet vid Mälsan är redan reduceradt,
mån uppehållet vid Mälsan var regelmäntariskt två
timmar, och under denna tid hade man mycket att
värderställa som behöfvett är, man avlämnade sig
icke alla på en gång, man måste i första fall räkna med
väglängden, ty man måste ju vara hem till solens
uppgång, och husmödrar och tjänstefigor skulle samla
middagsvardag, "vinnvardag" på hemresan till
gullbrödetts beredning till långt fram på nya året,

TILLFÖRLITLIGT

3441

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

41

samt stanna kvar till trollen kom till platsen, och trädde
 man skulle haunnat fördriva trollen medelst med att spa-
 ka ännu därmed lätta frälsningen de upptaget ur
 hållan, uti stora kvantiteter, lätta tryckades där
 icke, där uppstod en hård och häftig stöid mellan vä-
 nerna och trollen, som slutade med stor seger
 för trollen, på så sätt att trollen bemäktigade sig
 alla deras kvinnor som var i åldern mellan 18 och 40.
 år, uppgående till ett femtontal, och mannen blev
 slagna av trollen så att man förmådde icke taga
 sig därifrån, de äldre kvinnorna tilltalade icke troll-
 len och dessa kvinnor flydde från platsen på övrig
 kvard, och stälde ut andra kvinnor till att hämta hem
 de slagna, män de unga kvinnorna släpades bort
 av trollen och blev spärlost försvunna, män några
 blev hemvända under nattetid många år efter, män inte förr
 än de hannett ännu färdiggränsen, de övriga dog hos trollen,

Handsk.
Kvinnas besök
vid fästlen.

som vi talat om så var det vanligt att havande
kvinnor gick i hämtade vatten vid sådana brällor till
sina rätta ändamål. i då var förenat med stor risk
för sådana kvinnor som vid ifrågande tillfällan alltid
var ensamma; det gjalde att vara beväpnade med de sa-
kar som användades och som gånghast var, med mars-
fångbrett, vidastäl, vittläsk, i vigelring, i så va då
inte hållas lönande att att besökett skedde före solens
uppgång, män dock vid själva uppgången skulle man
va där om vattnett skulle göra sin rätta värkan
och ha där rätta bräkten för si man skulle ha då
vattnett till tvätta födslen med om då skulle gå
tätt och lyhligt till att föda fram sitt foster, män
si det var värt till att hamna i vattnett för trö-
len som alltid var på vacht, i si havande kvinnor
var di galena efter, för si då var si att di ville ha både
kvinnor i harnett, i då var va trölen strävade efter. —

3441

Fick friska dricka av vattne till uti hållan vid besök till?
 ja så då va ju så att några syuka fick inte vara med
 där natten, det skulle vara sådana som var fullt friska
 och alla dessa påsar drack sina vassa nävarstrutar
 som de hade mäl sig sig, då fick vara tre strutar en
 åt gången tre gånger så detta kallade man dricka tre
 påldighetsdrycken, midammakälla, så man trodde ju att
 där som inte gjorde det han fick vara sjuk hela året
 de syuka fick inte vara mäl där gången, där fick
 man ställa dit andra dagar som var därtill bestämde
 i var de vänt syuka så hämtade man hem vatten till
 dem, i trättade dem med i gav dem att dricka sina
 vassa fammamoggar som innehållt tre gjomfrur, vid ankam-
 ten till hållan drack man en sådan strut, och då
 man hade smäktat hållan drack man åter en, så-
 tag-sång och dans vid, och efter dansen berättelser ur
 svanna tidlar, så drack man där tredje struten vatten

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-

ARKIV

43

Friske människas
hälsor.

MINORE TILL FÖRINTIGT

så tog man fram sina matsäckar i dricksvaror i satte sig
 ned förin hällan och fästade om ett slag under att någon
 av de ältre av däm berättade om förfädarnas liv vad som
 färdhammet vid hällarna under flyddade tider, däråttar
 gjorde man uppbratt begade sig mot hällan och togade hem.
 uti sådana hällor fick man icke bada sig hällor tvätta sig
 dät var att arena dät heliga vattne. män man fick
 hämta upp vatten utur hällan till att tvätta sig med
 män man fick slå ut vattne på nio stegs avstånd
 från hällan. så att dät icke kom uti beröring med
 hällans vatten. då var hällan ohälgad och oren, icke
 fick man vidhanna hällans vatten med något orent
 hals häppar ällar andra föremål som kunde skada
 hällans innehåll med orenlighet. dätta värnade menligt
 på människornas hälsotillstånd. för dem som drack
 utur hällans innehåll. där som gjorde något död
 mot hällan med vet och rebya. blev sykt på ett eller annat sätt.

Källans
 rensat.

Frågan 5. hämtade man hem vatten till syuha?

Ja sådana syuha som icke kunde försäras till sådana hållbrädda
eller hållhållan hämtade man hem vatten till under vissa
dagar och tider, vattnett förvarades uti lerbhus som lades
ett vådastäl och någott grund av midsammarlaggen uttömd
som skulle bibehålla vattnets kraft och sandhet på detta
sätt kunde man bevare vattnett gott och vid samma kraft
under nio veckor, vattnett måste förvaras inomhus uti
bestaden där man hade det under daglig tillsyn, man
skulle gagna närvarstrutar till att taga upp vattnett
från hållan mäd, man fick icke begagna sig av vad
sig trä eller lerbärl för att lag upp vattnett ur hållan
mäd det skulle vara mäd növar som man icke hade
brunnatt till någott ändamål förut, hur nya eller gam-
la lerbhusen var, där man förvarade vattnett uti det
var samma förhållande och hade icke någon betydelse
och man icke haft blod eller ickevätning uti däm, det var skadligt.

45
vatten
hämtes i
sjöarna.

TILFÖRLITLIGT

Frågan 6. Skulle man lägga pängar och dylikt i hällan?
Ja så var förhållandet. Vårse förmögna skulde offra
något som innehållt metallar utav något slag, icke järn
eller stål, men allt av sådan beskaffenhet att det synsk-
te till botten, slantar var det mest gängleat som
man offrade vid midsummarfesten, även andra ar-
tıklar såsom skedar av silver, ringar, spännen, kost,
hedar, armbå och halsband, en sådan hälla kallade man
offrahälla, en trefaldighetshälla, eller hällbrägdahälla
offrade man icke uti. Dässa var guds heliga hällor, och
han vill icke ha någon förgämlig gäva i gengäld
för sina nådewärk. Så var förfädarnas tro och sed,
gå runt hällan gårde man under lehen vid dörssam-
ma under det man spungde sin säng om hällans
blara vatten och hällans goda dryck, man bugade sig
mot hällan till hedar och avsedd för besök. Salen
hade man icke beröring med, ty där var ännu under härjanten, -

sil. 178
 Se Spöddammar
 som besökte vi
killen.

Frågan k. vilka spöddammar såhte man särskilt bot. färr?
 se uti samlingsförtichningen som medföljar.
 hållbrägdagörelsens hållvattett anlitas för alla spöddam-
 mar för all mäniskor från spädbarnett d. v. s. nyfödda
 barn, till dän ältre åldringen bland båda könen, män
 under alla förhållanden för sådana spöddammar
 som hade sin upphamst genom lyften eller trolldams-
 konst, även genom ahghhet, för si man achtade sig
 naga för att låta en lätthinnadd kvinna taga ett späd-
 barn uti sitt knä, då fick barnett skervan, dät lärde
 sig isch att gå eller tala för än dät fött tre år, och att han-
 na gå eller tala regält lärde dät sig alldrig si framt
 man isch fick hjälp och bot av hållans vatten, dänna spö-
 dam är vad man nu kallar ängelha spödan, och är vär att bota,
 efter tillfrisknandett offrade man på sedvantligt sätt
 en gång om året, d. v. s. äldre pårsonar som vedan ha-
 de börjatt med affarmast före sin spöddom och tillfrisknatt av
 vattnett.

Frågan 8. om vilka sägnas man hännar till om hällars uppkomst?
 ja våra förfäder hade myskt deladt tro och tankar om dät,
 vi kan här lemna en ringa upplysning om hällarnas
 sprängliga uppkomst efter våra förfäders tro om hällar-
 na som lig. under eller i närheten av bäry, och dessa vil-
 ka man lärade på olika sätt, allt efter hällarnas
 beskaffenhet, dät skälde man på de tre gudarna
 oden, tor, och frøy, d. v. s. att tor slog i sådana bäry
 med sin hammare, lika som yasef i sin tid gjorde uti
 ähnen, så hade och tor gjort där han har vandrat
 fram där som hade fått läskande vatten, i samtidigt
 hörde oden så att jorden skakade och rasmade, så att
 ådrar uti jordens innändome som gick från älv
 och till älv genom hela jordens inre, män för att på
 dessa ådror i dagen måste frøy stampa till vid bär-
 gets fot så att ådrorn här rasmade och en väldig vatt-
 tenströle uppstod som alldrig skulle toga något slut

under tidarnas vav, den gamla sägner förtälyar att alla
sådana s. h. spålspråkande hällor har under våra förfä-
dars tid haft bilden efter en fot med hälen vänd mot
väst, hufvudet, och tårna mot nord, och dätta var som gar-
de att våra förfäder hypte dän stora tron på dessa häl-
lor och benämde däm för trefällighetshällor, hällbrädda-
hällor, offerhällor, att de tillhimmelt genom mänska
händlar har alldrig fönnit någon tro på icke oss i våra
dagar, nu sägas man att dät är en guds försyn att dessa
hällor finnes till, där mänskaerna han på friskt vatten
under hårda borkperiodar, då dessa hällor som ännu
finnes kvar uti våra trakter alltid hållar samma
vattenstånd under periodar ärett om och åt dän
alla strängsta torka under högsommaren, dät betyder
men dock hur många som vill ta vatten uti dessa häl-
lor, dän fäller alltid sin uppgift, och vinnar alltid
lika från hållan ut genom dät repäktiva utloppett.

NDRE TILLFÖRLITLIGT

att på något sätt ohälsa en sådan hälla för honom alltså
under våra förfäders tid. dät berättas om att dät hade
helt ansett icke existera för dän vörd som befän sig
vid bårstet fot. nämligen dän stora draken med de tre
kurvuden och dät långa hvinnsäset som sam på
nacken. denne drake berömde alla offer som lades uti
hällen, och därför hade icke vare sig människor eller
trall tillägna sig något av offermaterialet och icke heller
jaga någon annan användning på hällarna eller arena
däruti. dät var allt förstås rikt och vart förre natt
med en dödlig utgång för dän som vågade dätta spel,
en gång om året ständes hällen på sitt innehåll och
renyades från allt. män hur dät gick till eller vem
som gjorde dät hur man icke blott för sig, se förteckning
efter sängen som följare man hade se allt offer uti
båtten uti hällens klara vatten. män ingen hade röra
dät, då skulle draken dyka fram och förgöra dän skäddige. —

yngen kunde dricka av vattneff vid midnatt utan dån
 som hade mannatt rypha till sig brämenblomman från
 dån menut då dån slog ut. d. v. s. då vattneff var vin
 villneff inträffade straxt äfta brämenblommans utslag
 dån som då kunde komma ut båda medlen kan eller
 kan blev då blakt under ett år. de övriga församlade
 kunde endast se vinneff uti hållan män förmodde
 icke samma dån på. som lustvinneff är hade alla sor-
 tares spåken och troll sina måten på sina särskil-
 dagar och tider vid hållarna. mänisharna hade
 sina måtestider, trollen sina tider samt mäd andra
 slags och spöra sina tider och gaster mäd andra
 varker från andevärden. sina tider, man be-
 te alldrig förmanne hållor, då man icke hade reda
 på andra sakenar. ledar och bruk vid sina hållor
 lätta var en förbold sak inom varje församling
 för sig. och härigenom hade man icke tillträd till förmanne
 hållor.

Han besöker
 ej förmanne
 hållor.

förmanne
 hållor.

TILLFÖRLITLIGT

Frågan 9. vad berättas i övrigt om hällarna?
att fälla igen sådana hällar har oftast ärehammet på
senare tider män icke under våra förfäders tid, då de
har berätt till stor del genom velling som företagets
inom hällarnas läge man har också påsett synlig-
heter vid en försigående undersökning av bältner.
efter de gamla sederas bästgång kan man nu han-
tera dessa hällar som man vill efter eget behag
på egna markar. några nya idror har man icke
sett efter. det skulle icke vara märkligt för ty någon
bättre och starkare idra än den kan man icke
finna, våra fäder hälla det för ålvädra, försök
att släta på dem till någon beon av människor
är ganska, är lämpligt ty sådana ålvädrar låter för sig
själv icke släta på sig. många försök har gjorts
men alltid misslyckats. såhär är att det har
en särskild uppgift att fälla efter gammal sed.

Jon.
J. Märcé ad
Vinsjöfjärda Sn
1932

Höf. D. G. Ottensson

3441

f. 1855

52

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
53

vad man vet om mennekmarhen dät ar endast trod
sam man har avgodatt under förfädarnas tid, dätta träd
som var smar eller lyärhar var alldeles fullgraverade
med namtskrifningar på högt man kunde räpna upp
inshurena uti barken män som varitt till största
delen utvärta under tidarnas gång, dätta träd har
fött stå kvar till inpä senare ären då de blivit
anvärade av däm som efterträtt våra förfäder
ty våra förfäder som trodde på allt sådant han-
de icke anvärda dätta träd och icke ville man av-
värda däm därför att man hölt på att döda däm
till långt in på 18 handratallet ty dät var ett
mennekmarhe från deras fäder, och icke kunde
man anvärda däm, förde man ett försök därmed
blev man förklarad, eller dödd vid tredje
höggett med splan, dät berättas om att många
försök därmed gjort, män alltid misslyckats på samma sätt.

INDRE TILFÖRLITLIGT

dät berättas även att denna brän har haft sin värd,
på dagen en drake som legat singlad vid trädets
stam tätt intill vattfästet och som visat ett brinnan-
de gap med tre eldröda gaddar uti gapet, och omöj-
ligt för människor att gå nära eller att komma uti
beröring med detta träd, på natten bevakades
sådana träd av en lysande dräpande ande alltid
under mättid hade sin plats vid trädets vattfäst
våra förfäder har varit sälbände att dät varit
stora förslödda smatter nedgrävda under denna
träd som deras förfäder hade lagt ned där såsom
offergåva åt de tre gudarna som hade skapat
denna hälso eller trefaldighet smällan till däm,
och så placerat draken och dät brinnande ande
genet till värdare övar dessa smatter till dän
dagen fram att de tre gudarna behagade att
upphämta sin offergåva från sina trogänare förfäderna,

Frågan 10. lever seden ännu kvar? 3441

54

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

55

der s. att sådana träd är nu borta och någon sådan
tro på dylikt finnes icke uti nyare tiden. människor, man
har yart stora undersökningar vid dylika ställen där
sådana träd har varit belägna. man utar repallat
man har icke funnit några skatter under trädets
stam eller rötter. huruvida de tre gudarna har häm-
tatt hem sin offergåva. det är ingen som nu lever
man nog är det troligt att det är så efter som
våra gamla avsnade förfäder hade ställt det
så till sina gudar för så då de levde på denna tron
och gud välsigna dem där de ligger och sovar i molken,
så har jag inte mer att berätta om denna saken,
så slutar Jngriol Haysa Bogen sin berättelse.
nu är all sådan tro borta sedan all handvatul
är tillbaka och det beror på den stora bristen
därunder bland människorna, men berättelserna
lever ännu bland en del gamla som ännu finns kvar. +

Landskap: Hallmar Län

Härad: Södermåra

Socken: Wissebyårda

Uppteckningsår: 1932

Upptecknat av: P. G. Pettersson

Adress: Lillhärda Kalmusjö

Berättat av: Ingrid Karna Ragnen

Född år 1855 i Wissebyårda Kyrkingebö

Uppteckningen rör sig om yömattefästen nionde maj. Gåttorrefesten.
 yaha då, då har inte med hållarna alltså yäva, för 9. maj.
 så då var en säregen fäst som man hade för
 sed att avhålla den nionde maj, för så man
 räknade mäd att yömnen skulle då va hamnen
 i Karna sin glädjesång för människorna, män
 så var då kallt i svårt väder, så så da kom
 man ännarens om att skuta upp mäd där fäst
 ten till där, 13. eller 15. de, så då var just ingen
 bestämd dag uttatt, då berodde allt på värens
 väderlek, det var en fäst som varje by för
 sig mäd dess inneränare bestod sig med för
 att lycka mänska yömnen anhamit och gammarens intäde.

ga si i smaland där flötade man på dåa dagen allt
 åftan som sammavädrert visade sig fint eller dåligt för
 si att yoken han i sin bestämda tid den ledde man så
 va di såhust, man att han började gata där synde
 det var inte så såhust, det berodde helt och hållet på
 vädrert, för si han skulle dricka rågnvatten härli hem
 melfärdsdag, si då började han att gata där synde
 i si det var blekingens yökotta, si di hade där
 synde man för bestämd yökotta, man då slog ofta
 felför där, för si hade inte yoken fått sitt rågnvatten
 te o skötya balmen med efter där långt om då galde
 han inte för än där fäntande man, för si då han
 inte fick rågnvatten måste han söka upp en själv
 springande källa till att dricka ut i då tog tid för
 han, man där fäntande då va man såhar på att
 man fick höra yoken på tre på morgon, i si då var
 man samlade ute i skogen på ett vackert ställe där

INDRE TILFÖRLITLIGT

3441

Man samlades bl- två på natten o då va hela byaköpet
 leide barn, ungdom o äldreingar skulle vara med, man hade
 mäd sig mat o dricksvoror av allahanda slag te förtä-
 ring, så att man hade dät riktigt fästligt i mangrova-
 ningen o då var yören i full gång mäd sitt gullande,
 man tände upp en stor eldbrän. När man värmden
 sin mat o hote sitt råghafle sam man förstakhte
 mäd brännvin, ja då var redett fästligt på en yöhotta
 för si man hade spelman mäd sig, så att man fick
 dansa hring dän stora brasan som de menderöijne drog
 ved o ris till så att di hunde hålla pyror vid gäml sprö-
 hanne, o solett va då på dän gamla döda tiden för att
 våra förfäder fölyde alltid mäd tidens skickelhet, för
 si man hade däre seden att man skulle böya kristi-
 hemmelfärdesdag med att dricka mäg i ben, o dätta
 hade beröring med yöhottan, för si mellan dän dagen
 o yöhottedagen skulle man inte göra mer än dät allra

nödvändigaste i arbete, si kristhemmehjälpsdag dät var
 första sabbdagen, då skulle man ut på morgon för än so-
 len gick upp i äta sav från de späda tallar i granar för
 si då den dagen var sauen sött före solens uppgång, si sy
 man tog väsk den rätta barken på de små träna i si
 skrapade man av dät som var näst stammen, si då va
 då som va sauen i på samma gång märk i ben, lvs.
 att brännvinsflaskan fattades inte, man tog sig mel-
 lant en blaska till att skölja ned sauen med, ja si
 vi få inte glömma enen där hållade man på uti
 själva saluppgången för att skära då med sin
 savkniv, si att man fick sig en droppe blod från
 enen, blödar enen? ja si då blödar då då är frisk
 män endast då dagen, i si våra förfäder måste
 ha sig en droppe blod från enen då morgnaden
 om man ville tro på krestus om man ville föra
 ett sant och kristligt liv under dät innevarande året.

ÖRE TILLFÖRLITLIGT

Blöderanen.

gökattan var en av våra förfäders förnämsta högtid
 under hela året. Kristi himnepsädesdag var inledningen
 till denna högtid under våra förfäders levnad man
 höllt denna tiden mycket helig dessa dagar från och
 med den dagen till och med den följande i samma må-
 nad. under denna tid skulle man hämta kraften
 för både kropp själ och anda, och så mycket mer som
 att sommaren gjorde sitt inträde för allra under denna
 tid och göken började för allra här sina yuva rop.
 man värlat sig uti de yuva drömmar om den kärlek-
 het som sommaren har att byuda på under denna kort-
 ta tid, efter den långa vintern, på sådant firade man
 Kristi himnepsädesdag och gökattan under våra av-
 samnade förfäders tid här i det fattiga smäländ,
 och som många veta! skilde sig från den bleking-
 ska seden betydligt, för så den fick sällan här göken
 på sina gökattar, för så det var förtidig dag den bynde må.

3441

60

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVSvett med
smålemningar
och blåsningar
i de gråttan.

mån så va dät, då att däm uppköt mäd förstamysel
den till dän hvällen då m an skulle avhålla jöhotta
fölyande morgon, si dän hade berättning på att vara
färdt mē sin jöhotta som pågick hela dän natten i dā
var för att lösa dit en hel del ungdommar från små-
land som bodde närmast blekinggränsen, i dā var ju
en farlig otur mäd dät, för si smålandspaykarna fick
en hel del stöps utav blekingarna, för si dā var dän
sedn på dän tiden, att de skulle lära varandra på
dät sättet, i dā värsta var ju att de stakars små-
landstösarna ble i gräsas mäst allehopp i lag med ble-
kinggrabbar, ja nog hade blekingarna näys av
utav sin jöhotta i sitt eget län, mån till småland-
gräbarna kom den blekingarna jöhotta återåt mē
mē sorgen, i inte hade smålandgräbarna någon
glädje utav dät hållar, ja så olika firades jöhotta
uti olika seknar och län på dän tiden.